

LEO MATES

Svjetski mir — osnova bezbjednosti nesvrstanih zemalja

(Diskusija)

Želio bih da skrenem pažnju na pitanje koje mi se čini da je u centru problematike ovoga skupa, a to je — u kojoj mjeri, na koji način i sa koliko efikasnosti može pokret nesvrstanih zemalja garantirati mir i sigurnost zemljama koje su članice pokreta. O tom pitanju izrečeno je dosta različitih i, rekao bih čak protivuslovnih mišljenja u toku dosadašnje debate.

Očigledno je da nijedno ekstremno mišljenje o tome ne može da se prihvati, niti bi bio tačan odgovor da pokret ne može ništa učiniti. Mislim da se ne može kazati da pokret može da se pretvori u formalni ili neformalni vojni savez, tj. u organizam koji ima i institucionalne oblike koji treba da garantiraju vojnu sigurnost i autonomiju članova pokreta.

Taj problem je složen iz jednostavnog razloga. Pokret nesvrstanih formirao se 1961. na beogradskoj konferenciji i tom prilikom (a to je ostalo na snazi sve vrijeme) osnovica za okupljanje bili su trajni, zajednički interesi oko fundamentalnih pitanja egzistencije i napretka velikog broja zemalja, koje su se u današnjem svijetu pokazale ranjive na ekonomskom, socijalnom i političkom planu, a posebno formiranjem dvaju ideološko-vojnih blokova poslije drugog svjetskog rata. Taj je problem dobio na dimenzijama uspješnim razvojem dekolonizacije tako da se od prvobitno manjeg broja zemalja razvio u vrlo široku asocijaciju.

Radi sagledavanja ovog pitanja mislim da je korisno vratiti se u prošlost i pročitati dokumente beogradske konferencije iz 1961. godine. To će pokazati da je već tada bilo jasno da unutar pokreta,

zasnovanog na tako širokim osnovama i općim interesima, ne može da bude suglasnosti o vođenju svakodnevne politike. Tada i sve vrijeme, od 1981. do danas, neprekidno unutar pokreta, među pojedinim zemljama pokreta, postojala je veća ili manja napetost. Cijela historija pokreta nesvrstanih zemalja istovremeno je historija mnoštva otvorenih sukoba, uključujući oružane sukobe među članicama pokreta nesvrstanih.

To je jedna strana medalje. S druge strane, pored svih tih divergencija u pogledu bilateralnih, tekućih, političkih ciljeva i metoda koje su zemlje upotrebljavale, postoji zajednički nazivnik svih njih. To je saznanje da su one ranjive prema onim zemljama koje raspolazu velikom vojnom i ekonomskom i finansijskom moći. Mislim da je to i danas zajednička karakteristika tih zemalja, bez obzira na to koliko se susjedi mrzeli i koliko pucali jedni na druge. To je opasnost koja se izražava prijetnjom intervencije, a danas manje vjerovatno otvorenog rata. Mislim da, nakon što su supersile doživjele poraze u takvim pokušajima (riječ je o Vijetnamu i Avganistanu), postoje opasnosti rata nižeg intenziteta, razni oblici pritiska, intervencija. Konačno, uzmimo problem zaduženosti, koji je nesumnjivo veliki teret na plećima većine zemalja, i koji umanjuje njihovu autonomiju, i u pogledu unutrašnjeg razvoja i u pogledu orijentacije u međunarodnim odnosima i zaštite zajedničkih interesa svih tih zemalja, koje su mahom manje razvijene zemlje.

Garantiranje sigurnosti putem bilo kakvog oblika savezništva ili obaveze u pogledu zaštite druge zemlje, ne može postojati i nikada nije postojalo i mislim da neće nikada postojati bez vrlo velikog stupnja suglasnosti u pogledu svakodnevne vanjske politike i političkih ciljeva. To znači nepostojanje povoda za međusobne konflikte i postojanje suglasnosti u pogledu stava prema onima koji bi izvan toga kruga predstavljali opasnost.

U vezi sa očuvanjem mira u svijetu i bezbjednosti nesvrstanih zemalja, htio bih da upozorim na dve osnovne činjenice.

Prva činjenica je ta da u svom nastojanju kolektivne zaštite sveukupnih historijskih interesa cijelog tzv. trećeg svijeta, najvažnija komponenta jeste očuvanje mira u svijetu. Može se kazati da za sve nesvrstane zemlje prva linija odbrane nacionalnog interesa, autonomije i suvereniteta jeste svjetski mir. I ta komponenta je permanentno istaknuta još od Beogradske deklaracije (donesene na beogradskoj konferenciji) pa do posljednjih dokumenata pokreta nesvrstanih zemalja.

No, mislim da pored toga postoje također i konkretni materijalni oblici suradnje koji su mogući u okviru cijelog pokreta, bez obzira na političke razlike i kontroverze. Mislim da su neki prijedlozi, koji su dati u toku diskusije, na to ukazivali i da su potpuno umjesni.

Tu je i pitanje jačanja ekonomske suradnje, koja je potrebna radi ekonomskog jačanja i unutarnje stabilnosti. Naravno iz toga proizlazi i potreba da se politički pametno postupa. To predstavlja najveću garanciju protiv pritisaka moćnika, koji su naučili da respektuju male zemlje, ali samo pod uvjetom da su one iznutra snažne. To znači da mogu efikasno da zaprijetе eventualnom agresoru efikasnošću svoje odbrane. I u tom pogledu i u tom domenu ima vrlo mnogo toga što se može dalje razvijati od onih prijedloga koji su ovdje izneseni.

Druga činjenica jeste da ni u kom slučaju ne može postojati efikasna kolektivna sigurnost u okviru pokreta nesvrstanih. Kolektivna sigurnost može da se realizuje na dva načina. Prvo, putem savezništva koje ne mora čak da bude ni pisani savez (i o tome je bilo govora i pokazalo se kako su se u novijoj historiji pokazali najefikasniji nepisani savezi), nego međusobno garantiranje sigurnosti ili neki drugi način savezničke obaveze. Druga mogućnost bila bi u smislu kolektivne sigurnosti uz postojanje heterogenih interesa. Međutim, za to i takvu kolektivnu sigurnost postoji Organizacija ujedinjenih nacija.

Stvaranje Organizacije ujedinjenih nacija uže od one univerzalne, ne može doprinijeti kolektivnoj sigurnosti. To bi, praktički, značilo stvarati organizaciju za međusobno suzbijanje postojećih sukoba u okviru u kojem ne bi sudjelovali oni koji su vojnički najefikasniji u svjetskoj zajednici. Znači, to bi bila redukcija do karikature Organizacije ujedinjenih nacija.

Prema tome, smatram da nesvrstane zemlje treba da se orijentiraju na maksimalno djelovanje u onom okviru u kojem pokret može da djeluje sa svojim zajedničkim nazivnikom, s jedne strane, i da regionalno, u okvirima konkretnih situacija, stvaraju saveze koji mogu biti zasnovani na solidnim temeljima koje savez iziskuje, s druge strane.